

Потери науки

УДК 595 (092.2) [Bozhko M.P.]

© 1996 г. В.М.ГРАМА

**ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М.П.БОЖКО, ПРОФЕСОРА
ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

У жовтні 1996 року минуло 100 років з дня народження відомого в Україні афідолога, доктора біологічних наук, професора Марії Павлівни Божко, наукова діяльність якої була пов'язана із зоолого-ботанічним НДІ при Харківському державному університеті і потім - з біофаком університету. Скупі хронікальні рядки "Праць науково-дослідного зоолого-біологічного інституту..." свідчать, що М.П.Божко з 1930 року працювала в інституті у складі сектору екології і фаунистики, з 1932 року вона аспірант секції екології і фаунистики, ... в 1935 році працювала над такими питаннями: "Протофауна ґрунтів", "Розробка методів до вивчення протофауни на ґрунтах" [1, с.261, 279-281]. До цього додамо, що М.П.Божко розпочала свої дослідження під керівництвом видатного еколога і біоценолога професора Харківського університету Володимира Володимировича Станчинського. До речі, його ім'я з 1936 року вже не згадувалося у вітчизняній науковій пресі, бо відомий вчений "перевиховувався" в одному із спец-таборів як "ворог народу". В.В. Станчинський у 1929 році вперше у світі розпочав комплексні біоценологічні дослідження українських степів в заповіднику Асканія-Нова [2] і запропанував молодому фахівцю, випускнику Харківського університету - М.П.Божко вивчити ґрунтову фауну найпростіших та тихоходок заповідних степів, як представників редуцентної ланки степових біогеоценозів. В 1936 році М.П.Божко завершує написання кандидатської дисетації на тему: "Протистофауна каштанових почв в Асканиин-Нова", в 1936-1940 роках опублікувала декілька праць з цієї тематики [3, с.14,21]. В 1940 році вона вибирає нову тему, присвячену вивченню однієї із слабо досліджених груп комах - Aphidoidea, яка завершилась у 1976 році написанням монографії "Тли кормовых растений" (-Х.:Вища школа, 1976. - 136с.). Монографія отримала похвальну оцінку на сторінках обласної газети "Красное знамя" [4].

Наукова спадщина професора Божко налічує 55 публікацій, які можна поділити на такі напрямки:

- фауна найпростіших - 4;
- фауна тихоходок - 2;
- систематика, фауна, екологія Aphidoidea - 48 публікацій.

Одна робота присвячена проблемам філософії.

Автор описала нові для науки: 1 рід, 80 видів і підвидів Aphidoidea. Ще 6 видів позначені автором як *in litt*, але описи їх не надруковані.

Непересічний науковий доробок М.П.Божко в систематику комах доповнюється ще й тим, що переважна більшість описаних нею таксонів, відноситься до монофагів та олігофагів, зібраних у заповідних та незайманих

степях України, Молдавії, Казахстану, Північного Кавказу, Дагестану, бо більшість цілинних степових ділянок на сьогоднішній день освоєно.

У 1960 році М.П.Божко захистила дисертацію на тему "Фауна тлей степной зоны Украины и лесостепи её Левобережья".

Провідний афідолог Г.Х. Шапошников на честь М.П. Божко описав новий підрид *Vozhkoja*, представник якого мешкає на рідкісній степовій рослині - катрані татарському [5, с.592].

3 нагоди 90-річчя з дня народження М.П. Божко шанувальниками її таланту була надрукована вітальна стаття в журналі "Защита растений" [6].

Використана література

1. Зоолого-біологічний науково-дослідний інститут при Харківському державному університеті: матеріали до 130-річного ювілею ХДУ//Праці науково-дослідного зоол. ін-ту ХДУ.-1936.-Т.1:Ювіл.зб.-С.261-286.

2. Нечаева Н.Т., Медведев С.И.. Памяти Владимира Владимировича Станчинского (К истории биоценологии в СССР)//Бюл. МОИП. Отдел биол.-1977.-Т.82, №6.-С.109-113.

3. Манченко В.И. Фауна и систематика свободноживущих беспозвоночных//Развитие биологии на Украине.Т.3. -К.:Наукова думка, 1985.-С.11-41.

4. Литвинов Б., Шаруда Г. Мнение о книге (рец.)//Кр. знамя.-1979.-2 марта.[Рец. на кн.] Божко М.П. Тли кормовых растений.-Харьков:Вища школа при ХГУ, 1976.-136 с., 16 ил. с.

5. Шапошников Г. Подотряд *Aphidinea* - тли//Определитель насекомых европейской части СССР. Т. 1.-М.-Л.:Наука, 1964.-С.489-616.

6. Поздравляем с юбилеем (К 90-летию со дня рождения доктора биологических наук проф. М.П. Божко)//Защита растений.-1987.-№3.-С.25.